

369.5(478)

PERSPECTIVELE MODERNIZĂRII SISTEMULUI DE PENSII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Conf. univ. dr. Svetlana BILOOCAIA, ASEM
biloocaiassetlana@gmail.com
<https://doi.org/10.53486/econ.2021.115.061>

Procesul global de îmbătrânire modifică structura demografică a populației lumii și echilibrul socio-economic dintre generații. Acest proces ridică, în mod stringent, problema formelor de sprijin social pentru populația vârstnică, formulând, astfel, cereri noi pentru sistemele de pensii. Studiul experienței internaționale și practicii din Republica Moldova, efectuat în acest articol, a relevat că țările cu sisteme de pensii, care combină scheme voluntare și obligatorii, publice și private, sunt cele mai eficiente în soluționarea problemei date. În același timp, investigația demonstrează că modernizarea sistemului de pensii necesită o analiză solidă a avantajelor și dezavantajelor posibile ale acestuia, ținând cont de un set de particularități, în ansamblu, ale Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: modernizarea sistemului de pensii, fonduri de pensii private, eficiența sistemului de pensii, rata de înlocuire

JEL: G23, H55, J26.

Introducere

Asigurarea unui nivel de trai decent pentru generația în vârstă reprezintă un obiectiv prioritar al politicii socio-economice a majorității țărilor moderne, inclusiv a Republicii Moldova. În prezent, reforma pensiilor constituie un subiect pentru discuții ample, starea acesteia fiind influențată semnificativ de situația demografică nefavorabilă, care se exprimă printr-o creștere a numărului persoanelor în vârstă și a ponderii lor relative în populația totală. Creșterea numărului și a proporției persoanelor în vârstă are un impact semnificativ asupra economiei statelor, modifică cererea de bunuri și servicii (asistență medicală, locuințe, transporturi), afectează piața muncii, sectorul financiar și modifică structura familială. Conform previziunilor demografice, ponderea populației, ce a

369.5(478)

THE PERSPECTIVES OF PENSION SYSTEM MODERNIZATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Assoc. Prof. PhD Svetlana BILOOCAIA, ASEM
biloocaiassetlana@gmail.com
<https://doi.org/10.53486/econ.2021.115.061>

The global aging process is changing the demographic structure of the world's population and the socio-economic balance between generations. This process urgently raises the question of the forms of social support for the elderly population, thereby making new requirements on pension systems. The study of the international experience and practice of the Republic of Moldova, carried out in this article, has revealed that countries with pension systems that combine voluntary and mandatory, public and private schemes are most effective in solving this problem. At the same time, investigation demonstrates that pension system modernization requires strong analysis of its possible advantages and disadvantages, taking into consideration the whole set of peculiarities of the Republic of Moldova.

Keywords: pension system modernization, private pension funds, efficiency of pension system, replacement rate.

JEL Code: G23, H55, J26.

Introduction

Ensuring a decent standard of living for the older generation is a priority goal of the socio-economic policy of most modern countries, including the Republic of Moldova. Currently, the pension reform is a subject of wide discussion, its state is significantly influenced by the unfavourable demographic situation, which is expressed in an increase in the number of older people and in an increase in their relative share in the total population. The growth in the number and proportion of elderly people has a considerable impact on the economy of states, modifies the demand for goods and services (health-care, housing, transport), affects the labour market and the financial sector, and changes the family structure. According to demographic projections, the share of population past retirement

depășit vârsta aptă de muncă, în țările membre ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), se va ridica la aproximativ 30% din total până în anul 2030. În țările în curs de dezvoltare, în special în America Latină, ponderea populației peste vârsta de muncă, până în anul 2030, va fi mai mare de 16%, în China – 22%. Raportul demografic al vârstei înaintate, la vârsta de muncă, în țările OECD, în anul 2050, va crește la 53,4 [11].

În Republica Moldova, problema de asigurare a durabilității financiare a sistemului de pensii prezintă o importanță deosebită. La sfârșitul anului 2019, ponderea forței de muncă, în cadrul populației totale, era de 35%, ceea ce reprezintă cea mai mică cotă din ultimii ani, în timp ce ponderea populației de peste 65 de ani era de peste 14% [15]. Sistemul național de pensii care, până în prezent, este, încă, organizat în conformitate cu principiul solidarității intergeneraționale (PAYG), nu este capabil să rezolve, pe deplin, sarcinile atribuite lui, de aceea și trebuie reformat fundamental, în conformitate cu schemele de pensii în baza a trei piloni, utilizate în țările din Uniunea Europeană (UE). Aprobarea noii *Legi privind fondurile de pensii facultative* [5], care reflectă principalele dispoziții ale *Directivei (UE) 2016/2341* [2], creează toate premisele necesare pentru aceasta.

Metode și materiale aplicate

Investigația prezentată în acest articol a fost realizată pe baza unor metode de cercetare, precum: metoda documentară, analogie și grupare, metoda datelor cantitative și calitative, metoda grafică, metoda de sinteză și metoda de analiză comparativă.

Pentru o analiză comparativă a eficacității sistemelor de pensii din țările examinate, a fost utilizată metoda propusă de A. Pudovkin [9], pe baza analizei coeficienților (formulele 1.1 și 1.2), în care coeficientul de eficiență caracterizează mărimea pensiei pe unitatea de cheltuieli guvernamentale pentru pensii, luând în considerare caracteristicile demografice predominante ale unei anumite țări.

age in countries belonging to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) will be about 30% of the total by 2030. In developing countries, in particular in Latin America, the proportion of the population over working age by 2030 will exceed 16%, in China – 22%. Demographic old-age to working-age ratio in OECD countries in 2050 will increase to 53.4 [11].

In the Republic of Moldova, the problem of pension provision is especially urgent. At the end of 2019, the share of labour force in the total population was 35%, which is the lowest quota in recent years, while the share of the population over 65 exceeded 14% [15]. The national pension system, which, to this day, is still organized according to the principle of intergenerational solidarity (PAYG), is not able to fully solve the tasks set for it and needs to be radically reformed in accordance with the three-pillar pension schemes used across the European Union (EU) countries. The passing the new *Law on voluntary pension funds* [5], reflecting the main provisions of *Directive (EU) 2016/2341* [2], creates all the necessary prerequisites for this.

Applied methods and data

The investigation presented in this article was carried out based on such research methods as: documentary method, analogy and grouping, quantitative and qualitative data method, graphical method, method of synthesis and comparative analysis method.

For a comparative analysis of the efficiency of the pension systems of the analysed countries, the method proposed by A. Pudovkin was used [9], which is based on the coefficient analysis (formula 1.1, formula 1.2), in which the efficiency coefficient characterizes the amount of the pension per unit of government spending on pensions, considering the prevailing demographic characteristics of a particular country.

$$\text{Eficiența sistemului de pensii/ Efficiency of pension system} = \frac{RR}{PEPG} * DLF \quad (1.1)$$

Unde/where:

RR exprimă Rata de înlocuire, %/ Replacement rate, %;

PEPG – Cheltuielile publice cu pensiile, % din *PIB*/

Public expenditure on pensions, % of GDP;

DLF – Factorul de încărcare demografică/ Demographic load factor.

O versiune mai detaliată a formulei 1.1. poate fi reprezentată, după cum urmează: A detailed formula 1.1. can be represented as follows:

$$\text{Eficiența sistemului de pensii/ Efficiency of pension system} = \frac{OAP/WAP}{PEP/GDP} * RR \quad (1.2.)$$

Unde/where:

OAP reprezintă Populația în vârstă/ Old age population;
WAP – Populația în vârstă de muncă/ Working age population;
RR – Rata de înlocuire, %/ Replacement rate, %;
PEP – Cheltuielile publice cu pensiile/ Public expenditure on pensions;
GDP – Produsul intern brut/ Gross domestic product.

Studiul recurge și la formula pentru eficacitatea sistemelor de pensii, perfecționată de autorul acestui articol, unde, pe lângă cheltuielile de pensii de stat, se iau în considerare, de asemenea, și cheltuielile finanțate prin contribuții/transferuri obligatorii și voluntare către fonduri de pensii nestatale (formula 1.3.): The study also uses the formula for the efficiency of pension systems, improved by the author of the current article, where, in addition to state pension expenditures are also considered expenditures financed by compulsory and voluntary contributions to non-state pension funds (formula 1.3):

$$\text{Eficiența sistemului de pensii/ Efficiency of pension system} = \frac{RR}{PPEP} * DLF \quad (1.3)$$

Unde/ where:

RR indică Rata de înlocuire, %/ Replacement rate, %;
PPEP – Cheltuielile publice și private cu pensiile, % din PIB/
 Public and private expenditure on pensions, % of GDP;
DLF – Factorul de încărcare demografică/ Demographic load factor.

Calcululele implementate în acest articol, precum și analiza rezultatelor acestora, sunt bazate pe datele obținute de la Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), Comisia Europeană și Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Rezultate și discuții

Studiile efectuate asupra diverselor tipuri de sisteme de pensii existente demonstrează că, în funcție de principiul finanțării programelor de pensii, în practica modernă, se disting sistemele de pensii *contributive și necontributive*. *Sistemele contributive de pensii* pentru limită de vârstă pot fi clasificate sub trei aspecte: *sistemele finanțate versus sistemele nefinanțate; beneficiile definite versus sistemele de contribuții definite; și sistemele actuariale versus sistemele neactuariale*. *Primul aspect* ține de sursele de finanțare. Într-un sistem *finanțat*, pensiile sunt finanțate de un grup de active (de obicei, contribuțiile angajatorilor și angajaților sunt utilizate pentru acumularea activelor, care vor fi utilizate în viitor ca beneficii la pensii), dar, într-un sistem *nefinanțat* (pay-as-you-go, PAYG), pensiile curente sunt finanțate din contribuțiile curente ale lucrătorilor (pe baza

Calculations used in this article, along with the analysis of their results' are found in the data obtained from World Bank, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), European Commission, National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova.

Results and discussions

The conducted studies of various existing types of pension schemes demonstrate that, depending on the principle of financing pension programs, in modern practice there are *contributive and non-contributive* pension systems. *Contributive old-age pension systems* can be classified under three aspects: *funded versus unfunded systems; defined benefit versus defined contribution systems; and actuarial versus non-actuarial systems*. The first aspect is related to the sources of funding. In a *funded system* the pensions are financed by a pool of assets (usually the contributions from employers and employees are used to accumulate assets which will be used in future as pension benefits), but in an *unfunded system* (pay-as-you-go, PAYG), current pensions are financed by current workers' contributions (based on intergenerational solidarity). *The*

solidarității intergeneraționale). *Al doilea aspect* al analizei include metodele de realizări financiare și cuprinde *schemele de contribuții definite* (CD) și *beneficiile definite* (BD). În schema CD, angajatorul, angajatul sau ambii contribuie regulat, cu o rată sau o sumă fixă, care este investită, iar veniturile obținute sunt utilizate pentru finanțarea pensiei și/sau altor beneficii la pensionare, iar BD este un plan de pensii, în care plățile de pensii, suma forfetară sau combinația acestora, plătită de angajator/sponsor, se bazează pe formula definită și depinde de istoricul câștigurilor angajatului, de vechimea în muncă și de vârstă. *Al treilea aspect* se raportează la corectitudinea *actuarială* a sistemului. Un sistem de pensii este complet *neactuarial*, dacă nu există nicio legătură între contribuțiile proprii ale individului și beneficiile sale de pensie viitoare, un sistem de pensii este *actuarial*, dacă valoarea capitalului beneficiilor de pensie așteptate ale persoanei este egală cu valoarea capitalului propriei sale contribuții [1].

Fiecare dintre sistemele de pensii, menționate anterior, prezintă propriile sale *avantaje* și *dezavantaje*, analiza cărora constituie o etapă necesară în modernizarea sistemului național de pensii, tranziția de la un sistem de pensii nefinanțat (PAYG) la un sistem finanțat integral sau parțial, ținând cont de consecințele sociale și, în unele cazuri, politice ale reformelor.

Conform cercetărilor efectuate, un sistem cu *beneficii definite nefinanțat* dispune de următoarele *avantaje*:

- mărimea pensiei stabilă și previzibilă;
- independența față de evoluția pieței financiare și riscurile de investiții;
- independența de insolvența furnizorului de pensii (a fondului privat de pensii, companiei de asigurări etc.);
- o expunere scăzută la inflație;
- protejarea carierelor contributive mai mici;
- nu este necesară alfabetizarea financiară și participarea activă a populației.

În același timp, *sistemul de beneficii definite nefinanțat* are următoarele *dezavantaje*:

- dependența de o situație demografică anume;
- expunerea la riscurile ce țin de longevitate;
- dependența de fluctuațiile pieței muncii;
- nu încurajează și nu promovează economiile;
- dependența completă de finanțele publice;

second aspect of analysis includes methods of financial realizations, and comprises *defined contribution* (DC) and *defined benefit* (DB) schemes. In the DC scheme, the employer, employee or both make regular contributions, with fixed rate or amount, which are invested, and the proceeds used to have a pension and/or other benefits at retirement, the DB is a pension plan in which pension payments, lump-sum or combination thereof paid by employer/sponsor are based on defined formula, and depends on employee's earnings history, tenure of service and age. *The third aspect* is related to the *actuarial* fairness of the system. A pension system is completely *non-actuarial* if there is no link between the individual's own contributions and his future pension benefits, a pension system is *actuarial* if the capital value of the individual's expected pension benefits is equal to the capital value of his own contribution [1].

Each of the above mentioned pension schemes has its own advantages and disadvantages, the analysis of which is a necessary stage in the modernization of the national pension system, its transition from an unfunded pension system (PAYG) to a fully or partially funded system, taking into account the social and, in some cases, political consequences of reforms.

According to the conducted research, an *unfunded defined benefit system* has the following *advantages*:

- stable and predictable pension size;
- independence from financial market evolution and investment risks;
- independence of insolvency of the pension provider (private pension fund, insurance company etc.);
- less exposure to inflation;
- protection of smaller contributory careers;
- no need for financial literacy and active participation of the population.

At the same time, the *unfunded defined benefit system* has the following *disadvantages*:

- dependence from a demography situation;
- exposure to longevity risk;
- dependence from labour market fluctuations;
- discouraging savings;
- complete dependence on public finances;
- dependence on the labour activity of the population and on the degree of legalization of their income;

- dependența de activitatea de muncă a populației și de gradul de legalizare a veniturilor acestora;
- posibilitatea creării de datorii implicite în cadrul sistemului social;
- creșterea politicizării sistemului de pensii.

La rândul său, *sistemul de contribuții definite finanțat* oferă următoarele *avantaje*:

- absența dependenței de situația demografică și îmbătrânirea populației;
- eliminarea unor denaturări ale pieței muncii;
- creșterea dezvoltării pieței de capital și a nivelului de economii;
- crearea condițiilor pentru menținerea unui nivel ridicat de viață după pensionare;
- creșterea responsabilității angajatului pentru finanțarea viitoarei pensii;
- absența dependenței de nivelul de legalizare a veniturilor din muncă;
- reducerea politicizării sistemului de pensii.

Principalele *dezavantaje* ale *sistemului de contribuții definite, finanțate*, sunt:

- dependența de situația de pe piețele financiare (și riscurile asociate, inclusiv riscul investițional);
- dependența de insolvența furnizorului de pensii;
- model mai puțin generos în ceea ce privește beneficiile;
- reducerea politicizării sistemului de pensii.
- penalizarea carierelor contributive mai mici, dependența de mărimea pensiei, de valoarea contribuțiilor;
- necesitatea de alfabetizare și educație financiară, participarea activă a populației și a angajatorilor;
- expunerea la inflație, stabilitatea cursului de schimb al monedei naționale;
- creșterea incertitudinii lucrătorului în ceea ce privește prestațiile de pensie [1, 8].

Trebuie remarcat faptul că, la nivel global, există mai multe tipuri de modele ale sistemelor de pensii pe mai multe niveluri, care contribuie la reducerea poverii asupra bugetului de stat. De exemplu, modelul anglo-saxon presupune o participare voluntară mai activă a populației la acumularea de capital de pensii. În Statele Unite ale Americii, una dintre cele mai mari rate de înlocuire din lume (70,3) este asigurată de plățile publice obligatorii (39,4 rate de înlocuire) și plățile private voluntare (30,9 rate de înlocuire).

- possibility of the creation of implicit debt within the social system;
- increasing the politicization of the pension system.

In turn, the *funded defined contribution system* provides the following *advantages*:

- absence of dependency from demographic situation and ageing of the population;
- removing of some labour market distortions;
- increasing capital market development and level of savings;
- creation of conditions for maintaining a high standard of living after retirement;
- increasing the responsibility of the employee for financing the future pension;
- absence of dependence on the level of legalization of labour income;
- reducing the politicization of the pension system.

The main *funded defined contribution system*' *disadvantages* are:

- dependence from the situation on the financial markets (and associated risks, including investment risk);
- dependence from the insolvency of the pension provider;
- less generous with regard to benefits;
- penalizing smaller contributory careers, dependence of the size of the pension on the amount of contributions;
- the need for financial literacy and active participation of the population and employers;
- exposure to inflation, stability of the national currency's exchange rate;
- increasing the uncertainty of the worker as regards pension benefits [1, 8].

It should be noted that, globally, there are many types of different multi-tier models of pension systems that help reduce the burden on the state budget. For example, the Anglo-Saxon model assumes a more active voluntary participation of the population in the accumulation of pension capital. In the United States of America, one of the highest replacement rates in the world (70.3) is provided by mandatory public payments (39.4 replacement rates) and voluntary private payments (30.9 replacement rates). A similar model is used in Canada, the

Un model similar este utilizat în Canada, Marea Britanie și, într-o oarecare măsură, în țările UE, cum ar fi Belgia, Germania etc. În același timp, într-o serie de țări europene, precum Danemarca, Estonia, Olanda, Islanda, se formează rate mari de înlocuire datorită fondurilor private obligatorii (tabelul 1).

UK and, to some extent, in the EU countries such as Belgium, Germany, etc. At the same time, in several European countries, for example, Denmark, Estonia, Netherlands, Iceland, high replacement rates are largely formed at the expense of mandatory private funds (table 1).

Tabelul 1/ Table 1

**Ratele de înlocuire brute, procentajul din câștigurile individuale, 2019/
Gross pension replacement rates, percentage of individual earnings, 2019**

	Scheme publice obligatorii/ Mandatory public schemes	Scheme private obligatorii/ Mandatory private schemes	Scheme total obligatorii/ Total mandatory schemes	Scheme voluntare/ Voluntary schemes	Scheme totale/ Total schemes
Belgia/ Belgium	46,8	-	46,8	14,2	61,0
Danemarca/ Denmark	23,7	50,7	74,4	-	74,4
Estonia/ Estonia	19,4	27,6	47,1	-	47,1
Franța/ France	60,1	-	60,1	-	60,1
Germania/ Germany	38,7	-	38,7	13,5	52,2
Islanda/ Iceland	3,1	63	66,1	-	66,1
Italia/ Italy	79,5	-	79,5	-	79,5
Lituania/ Lithuania	23,6	-	23,6	-	23,6
Olanda/ Netherlands	29,0	42	71,0	-	71,0
Polonia/ Poland	29,4	-	29,4	-	29,4
Suedia/ Sweden	41,6	12,5	54,1	-	54,1
Ungaria/ Hungary	56,1	-	56,1	-	56,1
EU28	45,5	-	52	-	55,4
Republica Moldova/ Republic of Moldova	27,4	-	27,4	-	27,4

Sursa: elaborat de autor pe baza [7, 13]/

Source: developed by the author based on [7, 13]

Rezultatele calculelor privind *eficiența sistemului de pensii* denotă că cele mai scăzute valori ale acestui indicator sunt tipice pentru țările în care plățile de pensii se efectuează, în principal, din fonduri publice, de exemplu, Lituania și Polonia, cu excepția țărilor europene dezvoltate economic, precum Italia, care sunt capabile să aloce fonduri publice semnificative pentru acoperirea costurilor pensiilor (tabelul 2). Trebuie menționat, totuși, că în țările UE, unde pensiile s-au bazat istoric pe principiul PAYG, reformele sistemului de pensii tocmai au început să dea rezultate pozitive, deoarece populația cea mai vârstnică nu a participat încă la schemele

The results of calculations of the *Efficiency of the pension system* show that the lowest values of this indicator are typical for countries in which pension payments are carried out to a greater extent only at the expense of public funds, for example, Lithuania and Poland, with the exception of economically developed European countries, such, for example, Italy, who are able to allocate significant public funds to cover pension costs (table 2). It should be noted, however, that in the EU countries, where pensions were historically based on the PAYG principle, the ongoing reforms of the pension system have just begun to yield positive results,

moderne finanțate, iar pensiile lor sunt, în mare parte, nefinanțate. În același timp, pe măsură ce generația tânără, care participă, deja, la formarea fondurilor private de pensii, se retrage, povara asupra finanțelor publice va scădea. Aceste perspective sunt evidențiate de creșterea activelor fondurilor de pensii nestatale în PIB-ul național, în perioada 2009-2019, de exemplu, în Estonia, de la 6,7% la 16,9%, în Lituania, de la 4% la 8,3%, în Italia, de la 0,3% în sus, până la 9,8% [12].

since the oldest population has not yet participated in modern funded schemes and their pensions are mostly unfunded. At the same time, as the younger generation is already involved in the formation of private pension funds, retirees, the burden on public finances will decrease. These prospects are evidenced by the growth of assets of non-state pension funds in national GDP in 2009-2019, for example, in Estonia from 6.7% to 16.9%, in Lithuania from 4% to 8.3%, in Italy from 0.3% up to 9.8% [12].

Tabelul 2/ Table 2

**Eficiența sistemului de pensii, 2019/
Efficiency of pension system, 2019**

	Factorul demografic/ Demographic factor	Cheltuieli, % din PIB/ Expenditure, % of GDP		Rata de înlocuire, %/ Replacement rate, %		Eficiența sistemului de pensii/ Efficiency of pension system	
		Public/ Public	Public și privat/ Public and private	Public/ Public	Public și privat/ Public and private	Public/ Public	Public și privat/ Public and private
Belgia/ Belgium	0,33	12,60	13,30	46,80	61,00	1,23	1,52
Danemarca/ Denmark	0,35	9,30	11,50	23,70	74,40	0,89	2,26
Estonia/ Estonia	0,35	7,80	na	19,40	47,10	0,87	na
Franța/ France	0,37	15,00	15,10	60,10	60,10	1,49	1,48
Germania/ Germany	0,37	10,30	10,90	38,70	52,20	1,37	1,75
Islanda/ Iceland	0,27	3,50	7,50	3,10	66,10	0,24	2,34
Italia/ Italy	0,40	15,60	16,90	79,50	79,50	2,01	1,86
Lituania/ Lithuania	0,35	7,00	7,00	23,60	23,60	1,17	1,17
Olanda/ Netherlands	0,34	7,00	13,10	29,00	71,00	1,42	1,86
Polonia/ Poland	0,31	11,10	11,10	29,40	29,40	0,81	0,81
Suedia/ Sweden	0,37	7,60	10,10	41,60	54,10	2,02	1,98
Ungaria/ Hungary	0,33	9,00	9,20	56,10	56,10	2,08	2,04
EU28	0,34	10,00	11,10	45,50	55,40	1,52	1,67
Republica Moldova/ Republic of Moldova	0,35	7,8	7,8	27,4	27,4	1,47	1,22

Sursa: elaborat de autor pe baza [6, 7, 13]/

Source: developed by the author based on [6, 7, 13]

Luând în considerare problemele existente în organizarea pensiilor, în 2015, Parlamentul European a lansat o inițiativă pentru dezvoltarea oportunităților de angajare pentru lucrătorii mai în vârstă, în același timp, reducând pensionările timpurii și stimulând continuarea muncii [3]. Una dintre modalitățile de implementare a ini-

Taking into account the existing problems in organizing pensions, in 2015 the European Parliament put forward an initiative for the development of employment opportunities for older workers, whilst reducing early exits and incentivizing staying in work [3]. One of the ways of implementation of which is the creation

țiativiei în cauză constă în crearea unei „economii de argint”, care acoperă o serie de activități diverse, însă interconectate, împreună, acestea pot îmbunătăți calitatea vieții și incluziunea în societate, precum și implicarea în activitatea economică a populației îmbătrânite prin dezvoltarea de politici, produse și servicii inovatoare pentru a le satisface nevoile, generând mai multă creștere și locuri de muncă [4]. Acest program, precum și măsurile luate în UE, pentru majorarea vârstei de pensionare, în contextul unei creșteri a speranței de viață, cu o creștere simultană a anilor de viață preconizați după ieșirea de pe piața muncii (figura 1), dau, deja, rezultate pozitive.

of a “silver economy”, which covers a host of different but interlinked strands; together these can improve the quality of life and inclusion in society and involvement in economic activity of the ageing population through developing innovative policies, products and services to meet their needs, bringing more growth and jobs, appropriate to the capabilities of older workers [4]. This program, as well as measures taken in the EU to increase the retirement age, in the context of a growth in life expectancy with a simultaneous increase in expected life years after labor market exit (figure 1), are already giving positive results today.

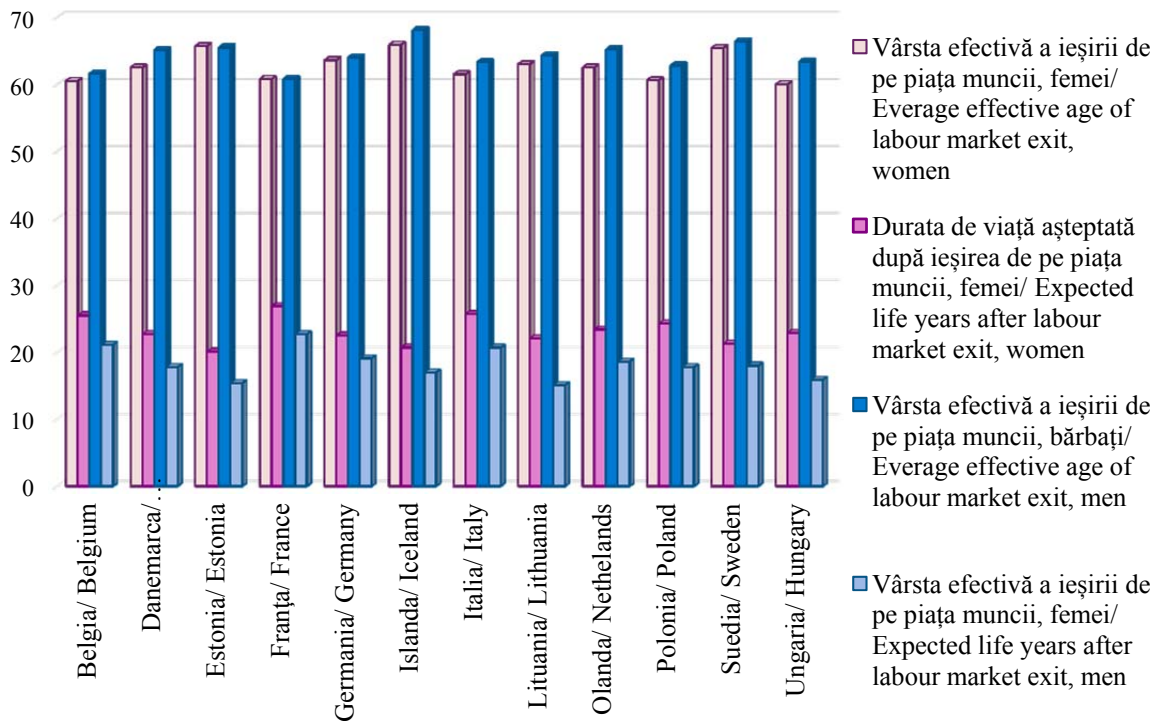

Figura 1. Speranța de viață rămasă și rata efectivă de ieșire de pe piața muncii, 2018/

Figure 1. Remaining life expectancy and effective rate of labour market exit, 2018

Sursa: elaborată de autor pe baza [7, 10]/ Source: developed by author based on [7, 10]

În Republica Moldova, în 2018, ratele de înlocuire a pensiilor pentru limita de vârstă pentru femei (26,2%) și bărbați (28,6%), sunt mai mici decât nivelul minim cerut de Organizația Internațională a Muncii, Convenția privind securitatea socială nr.102. (cel puțin 40%). Persoanele în vârstă de 75 de ani și peste au un venit semnificativ mai mic decât bătrânii „mai tineri”, cu vârste cuprinse între 60 și 65 de ani.

In the Republic of Moldova in 2018, old-age pension replacement rates for women (26.2%) and men (28.6%), are less than the minimum level required by the International Labour Organization, Social Security Convention nr. 102. (at least 40%). People aged 75 and over have a significantly lower income than the “younger” old, ages 60-65. The rapid aging of Moldova’s population and the high migration

Îmbătrânirea rapidă a populației Republicii Moldova și ratele ridicate ale migrației populației în vârstă aptă de muncă au pus presiune asupra sistemului de pensii. În 2017, ratele de emigrație au înregistrat cifre de vârf de 121 la 1.000 pentru bărbații cu vârste cuprinse între 25-29 și circa 87 la 1.000 pentru femeile cu vârste cuprinse între 20 și 24 de ani. Prezența unei economii ascunse și, în consecință, o pondere ridicată a veniturilor neimpozabile, a căror pondere, potrivit unor estimări, poate ajunge până la 20% din volumul total al salariilor plătite, are, de asemenea, un impact negativ asupra sistemului de pensii. Riscul de longevitate este mai puțin relevant pentru Republica Moldova, deoarece, spre deosebire de majoritatea țărilor UE, în care, în prezent, speranța de viață este de 80 de ani sau mai mult, în Republica Moldova, la finele anului 2019, acest indicator era de 66,8 ani pentru bărbați și 75,1 ani pentru femei, ceea ce reduce semnificativ speranța de viață rămasă la ieșirea de pe piața muncii [13]. Pensiiile plătite, în general, nu pot acoperi cele mai elementare nevoi ale pensionarilor și, în prezent, este evident că sistemul de pensii existent trebuie modernizat, iar povara financiară trebuie redistribuită între fondurile de pensii publice și private.

Cu toate acestea, în cazul inițierii reorganizării sistemului de pensii existent, este necesar să se țină cont de disponibilitatea tuturor participanților la acesta de a-și schimba rolul în procesul de acumulare și distribuire a capitalului de pensii. În special, este necesar să se ia în considerare nivelul de alfabetizare financiară a populației, capacitatea și dorința acesteia de a-și asuma responsabilitatea pentru formarea de capital de pensie, ținând cont de nivelul de venit scăzut al unei părți semnificative a populației, în condiții de șomaj camuflat. Pe de altă parte, trebuie să se ia măsurile necesare pentru stimularea dezvoltării pieței financiare naționale, deoarece gama restrânsă de instrumente financiare oferite pentru investiții, pe o piață non-lichidă, precum și nivelul insuficient de dezvoltare a infrastructurii acesteia, reprezintă obstacole în calea dezvoltării fondurilor de pensii nestatale în Republica Moldova. Creșterea vârstei de pensionare, în conformitate cu tendințele generale europene, poate reduce, cu siguranță, povara care apasă asupra bugetului de stat, însă, având în vedere cea mai scăzută speranță de viață din Europa, precum și lipsa unui număr suficient de locuri de muncă corespunzător capacităților lucrătorilor în

rates among its working-age population have put pressure on the pension system. In 2017, emigration rates reached a peak of 121 per 1,000 for men aged 25-29 and 87 per 1,000 for women aged 20-24 [14]. The presence of a shadow economy and, therefore, of a high share of non-taxable income which, according to some estimates, can be as high as up to 20% of the total volume of paid salaries, also negatively impacts the pension system. Longevity risk is less relevant for the Republic of Moldova, because unlike most EU countries, in which today the life expectancy is 80 years or more, in the Republic of Moldova, at the end of 2019 this indicator was 66.8 years for men and 75.1 years for women [13], which significantly reduces the remaining life expectancy at labour market exit. The pensions paid, in general, cannot cover the most basic needs of pensioners, and today it is obvious that the existing pension system must be modernized, and the financial burden must be redistributed between public and private pension funds.

However, when initiating the reorganization of the existing pension system, it is necessary to take into consideration the readiness of all its participants to change their role in the process of accumulation and distribution of pension capital. In particular, it is necessary to take into account the level of financial literacy of the population, its ability and desire to take responsibility for the formation of pension capital, taking into account the low-income level of a significant part of the population in conditions of hidden unemployment. On the other hand, it is necessary to take the necessary steps to stimulate the development of the national financial market, since a narrow range of financial instruments offered for investment in a non-liquid market and an insufficient level of development of its infrastructure hinder the development of non-state pension funds in the Republic of Moldova. Raising the retirement age, in accordance with general European trends, can certainly reduce the burden on the state budget, however, given the lowest life expectancy in Europe, the lack of a sufficient number of jobs corresponding to the capabilities of older workers, this measure can create a certain social tension in society.

Conclusions

In recent decades, the pension systems of many countries, including the EU countries, have

vârștă, această măsură poate genera o anumită tensiune socială în societate.

Concluzii

În ultimele decenii, sistemele de pensii din multe țări, inclusiv din țările UE, au fost modernizate semnificativ, înregistrând o reducere considerabilă a sarcinii asupra finanțelor publice, iar responsabilitatea pentru asigurarea pensiilor a fost redistribuită între sistemele de pensii combinate, finanțate voluntar și obligatoriu, care au făcut posibilă asigurarea unei creșteri a nivelului de trai al populației vârstnice și creșterea ratelor de înlocuire. În Republica Moldova, reforma pensiilor nu a inițiat încă modificările structurale corespunzătoare și, în general, s-a limitat la schimbarea vârstelor de pensionare. Luând în considerare relevanța problemei în cauză, este necesar să se țină seama de disponibilitatea tuturor părților implicate de a-și ajusta rolul în procesul de acumulare și distribuire a capitalului de pensie, pentru aceasta fiind necesară soluționarea următoarelor sarcini strategice:

- reducerea dependenței sistemului de pensii de factorii demografici;
- consolidarea legăturii dintre valoarea pensiilor și contribuția reală la muncă a unui cetățean în timpul vieții sale profesionale;
- creșterea responsabilității angajatului pentru finanțarea viitoarei pensii;
- asigurarea unui nivel decent de pensie în termeni reali;
- asigurarea stabilității financiare a sectorului de pensii.

Sarcinile specifice, care decurg din situația economică și politică actuală, din Republica Moldova, sunt:

- reducerea ponderii economiei ascunse, stimularea legalizării tuturor veniturilor din muncă;
- reducerea sarcinii fiscale asupra angajatorului;
- eliminarea monopolului de stat în sectorul pensiilor;
- dezvoltarea pieței financiare naționale, creșterea lichidității și îmbunătățirea infrastructurii acesteia;
- extinderea gamei de alternative de investiții;
- crearea de locuri de muncă adecvate;
- reducerea dependenței sistemului de pensii de factorii politici;
- echilibrarea structurii gestionării pensiilor;

undergone significant modernization, which resulted in a considerable reduction of the burden it had on public finances, and the responsibility for pension provision has been redistributed between combined voluntary and mandatory funded pension systems, which made it possible to ensure an increase in the standard of living of the elderly population and the growth of replacement rates. In the Republic of Moldova, the pension reform has not yet initiated the corresponding structural changes, and, in general, limited itself to changing the retirement ages. Taking into account the urgency of this important problem, it is necessary to take into consideration the readiness of all parties involved, to change their role in the process of accumulating and distributing pension capital, for which the following strategic tasks should be solved:

- reducing the dependence of the pension system on demographic factors;
- strengthening the connection between the amount of pensions and the real labour contribution of a citizen during his working life;
- increasing the employee's responsibility for financing future pension;
- ensuring a decent level of pension in real terms;
- ensuring the financial stability of the pension sector.

Specific tasks that follow from the current economic and political situation in the Republic of Moldova:

- reducing the share of the shadow economy;
- stimulating the legalization of all labour income;
- reducing the tax burden on the employer;
- elimination of state monopoly in the pension sector;
- development of the national financial market;
- increasing its liquidity and improving its infrastructure;
- expanding the range of investment alternatives;
- creating appropriate jobs;
- reducing the dependence of the pension system on political factors;
- balancing the structure of pension management;
- further improving the national institutio-

